

Ahmet TOPKAYA

ahmettopkaya.com

ahmet@bilgitim.com

Kültürel Belleğin Yankıları

Bölüm 03: Kuran, Kültürel Değişim ve Adaptasyon

Konular

01

Mitolojinin Doğası
ve İşlevi

02

Mitlerin Sözlü
Kültürdeki Yeri

03

Mit ve Tarih
Arasındaki
Geçişgenlik

04

Mitler ve Kur'an
Kıssaları
Arasındaki
Farklar

05

Kur'an Kıssalarına
Adaptasyon
Sorunu

06

Soru
&
Cevap

01

Mitoloji, bir toplumun varlık ve köken anlayışını sembolik dille ifade eder.

02

Ritüel, kült, kozmogoni gibi farklı mit türleri vardır. Her mit türü, düşünsel ve sembolik dünya inşasında farklı rol oynar.

03

Mitler, “gerçekliğin sembolik ifadesi” olarak toplumsal hafızaya yerleşir.

04

Sözlü kültür, mitik anlatıları canlı tutar; ritüellerle tekrar edilir.

05

Mitler insanın korkularını, umutlarını ve aidiyet duygusunu düzenler.

06

Toplumsal davranış ve ahlak sistemine mitler yön verir.

01

Mitler çoğu zaman şiirsel dil ve ritimle sözlü olarak aktarılır.

02

Sözlü aktarımda tekrar, ritim ve sahneleme hafızayı güçlendirir.

03

Halkın, inanç, savaş, ölüm, aşk gibi temaları mitosun evrensel öğeleridir.

04

Mitler, “dilimde yaşıyorsa gerçektir” ilkesiyle canlı kalır.

02

05

Mitler, “kollektif bilinçdışının” ifadesi olarak birey ve topluma yön verir.

06

Kolektif hafıza, mitik anlatılarla kimlik kazanır. "Biz kimiz?" sorusunun cevabını mitler verir.

07

Dil, ritüel ve festival yoluyla geçmiş, şimdide yaşatılır. Toplumun kriz dönemlerinde mitler yeniden canlanır.

08

Mitlerin kaybı, kimlik çözülmesi ve kültürel hafıza kaybıdır.

01

Mitler tarihsel gerçeklikten beslenir ama onu sembolik boyuta taşır.

02

Efsaneler (legend), tarihle mitik figürler arasında ara formdur.

03

Zamanda geriye gitse de, işlevi geleceğe yöneliktir.

04

Tarihin bilinmez yönleri mitik anlatılarla tamamlanır.

05

Geçmişin kutsallaştırılması, toplumsal kimliğin parçasıdır.

06

Mitler, “kollektif bilinçdışının” ifadesi olarak birey ve topluma yön verir.

01

Köken ve amaç farkı:

Mitler toplumların hayal gücünden ve kolektif bilinçaltından doğar; Kur'an kıssaları ise vahiy kökenlidir ve ilahi mesaj taşır.

02

Gerçeklik algısı:

Mitler sembolik, alegorik ve çoğunlukla efsanevi yapıya sahiptir; Kur'an kıssaları ise sembolik yön barındırır da tarihsel ve vahye dayalı bir gerçeklik iddiasındadır.

03

İşlev farkı:

Mitlerin temel işlevi evreni, insanı ve toplumu açıklamak; Kur'an kıssalarının işlevi ise tevhid, ahlak ve bireysel dönüşüm amacıyla "ibret" ve "öğüt" vermektir.

04

Anlatı formu:

Mitlerde olay örgüsü çoğu zaman kronolojik ve bütünlük içindedir; Kur'an kıssalarında ise anlatım parçalıdır ve bağlam gerektikçe peyderpey ortaya çıkar.

05

Kahraman tipi:

Mitlerde kahramanlar yarı-tanrısal, olağanüstü güçlere sahip figürlerdir; Kur'an kıssalarında peygamberler insandır, örneklikleri insanî sınırlar içindedir.

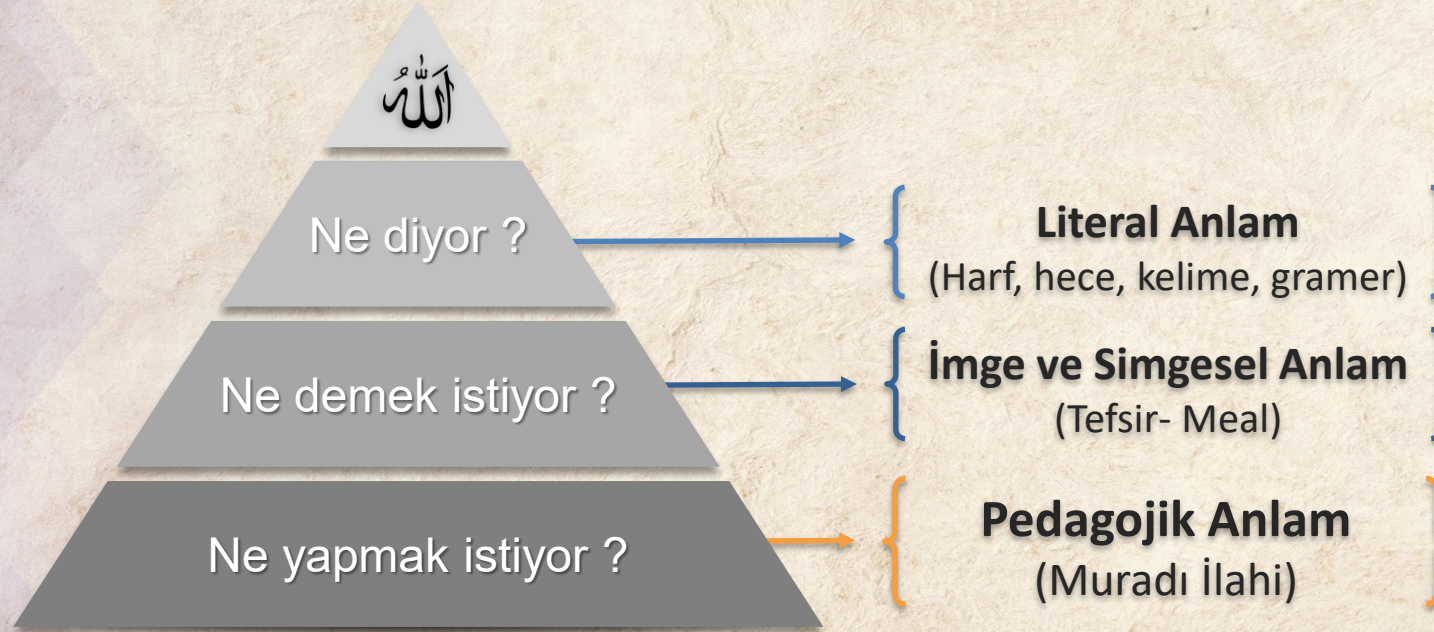
05

Teolojik sonuç:

Mitler çoğu zaman çoktanrılı bir evren tasavvuru sunarken; Kur'an kıssaları tek tanrı inancı (tevhid) çerçevesinde tüm anlatıları bu merkeze oturtur.

- **Bağlam bilgisinin kaybı:** İlk muhatapların sahip olduğu kültürel, dilsel ve tarihsel bağlam unutulduğu için kıssaların mesajı çoğu zaman yüzeysel veya eksik anlaşılmaktadır. 01
- **Literal (harfî) okuma eğilimi:** Kıssalardaki sembolik, pedagojik ve mecazi unsurlar doğrudan tarihsel olay gibi okunmakta; bu da yorumları daraltarak kıssaların asıl amacını perdelemektedir. 02
- **Mitolojik kalıplarla karıştırma:** Bazı okuyucular kıssaları mitolojik anlatılarla aynı kategoriye yerleştirerek ya aşırı sembolik yorumlara kaymakta ya da tamamen reddiyeci yaklaşımlar benimsemektedir. 03
- **Parçalı anlatıya bütünlük kazandırma zorluğu:** Kur'an kıssalarının kronolojik olmaması, farklı surelerde dağınık şekilde geçmesi, modern zihnin bütünlük arayışıyla uyuşmayarak anlam kaymalarına sebep olmaktadır. 04
- **Tarihsel eleştiri ve akademik yönteme direnç:** Kıssaların nüzul bağlamını, sosyo-kültürel altyapısını ve dönemin anlatı geleneklerini araştırmak bazı çevrelerde şüpheyle karşılandığı için ilmî yorum sınırlı kalmaktadır. 05
- **Güncel yaşama uygulama sorunu:** Kıssaların mesajı evrensel olmasına rağmen modern toplumlara uyarlanmasında zorluk yaşanmakta; anlatıların bugünün sorunlarına nasıl rehberlik edeceği net biçimde işlenememektedir. 06

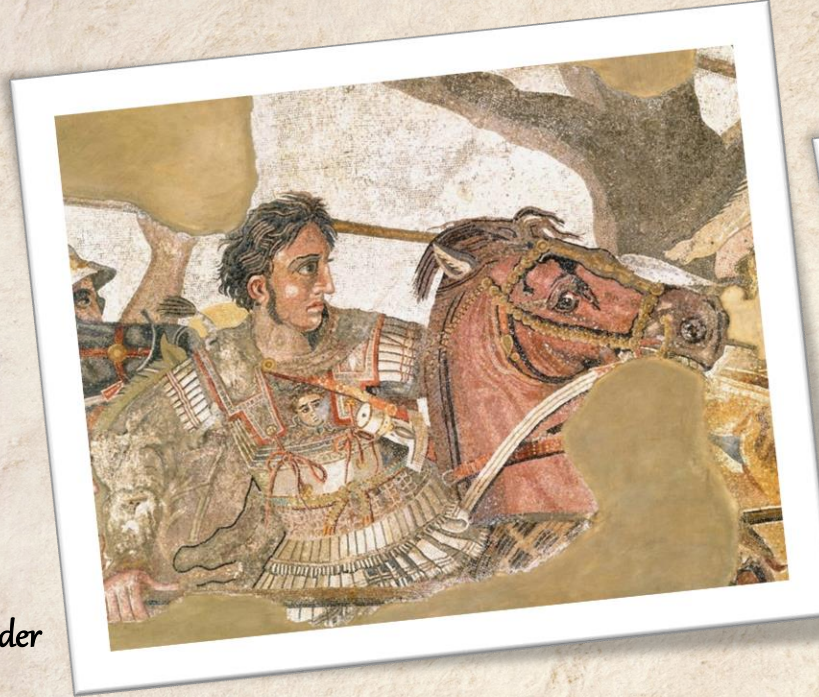
06

KEHF SURESİ: Türkçe Meal (Diyanet İşleri)

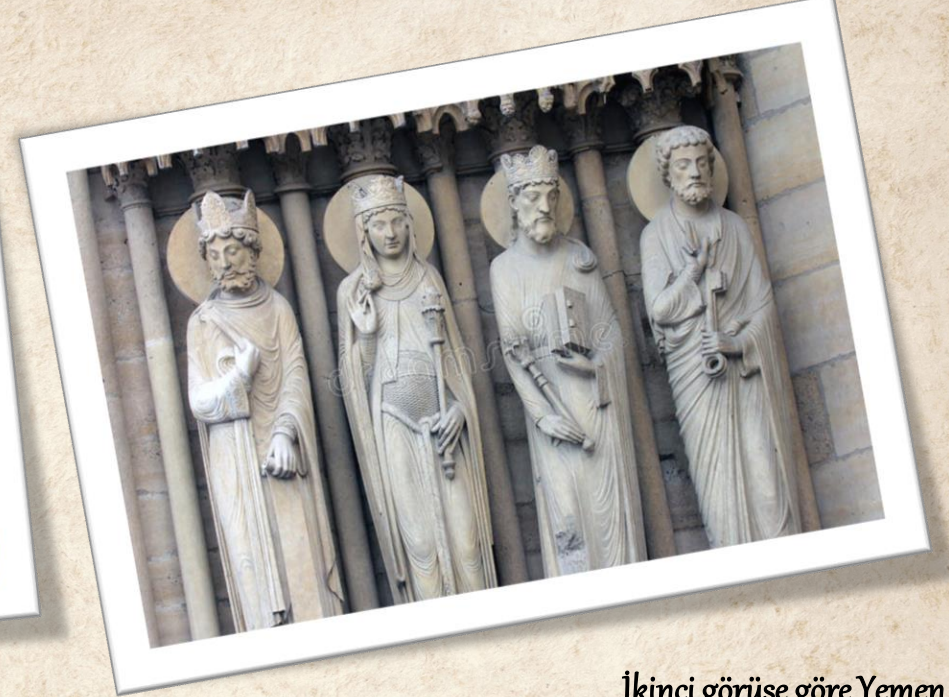
83. (Resûlüm!) Sana Zülkarneyn hakkında soru sorarlar. De ki: Size ondan bir **ÖĞÜT- HATIRLATMA (zîkrâ)** YAPACAĞIM.
84. Gerçekten biz onu yeryüzünde iktidar ve kudret sahibi kıldık, ona (muhtaç olduğu) her şey için bir sebep (bir vasıta ve yol) verdik.
85. O da bir yol tutup gitti.
86. Nihayet güneşin battığı yere varınca, onu kara bir balçıkta batar buldu. Onun yanında (orada) bir kavme rastladı. Bunun üzerine biz: Ey Zülkarneyn! Onlara ya azap edecek veya haklarında iyilik etme yolunu seçeceksin, dedik.
87. O, şöyle dedi: "Haksızlık edeni cezalandıracağız; sonra o, Rabbine gönderilecek; sonra Allah da ona korkunç bir azap uygulayacak."
88. "İman edip de iyi davranan kimseye gelince, onun için de en güzel bir karşılık vardır. Ve buyruğumuzdan, ona kolay olanını söyleyeceğiz."
89. Sonra yine bir yol tuttu.
90. Nihayet güneşin doğduğu yere ulaşınca, onu öyle bir kavim üzerine doğar buldu ki, onlar için güneşe karşı bir örtü yapmamıştık.
91. İşte böylece onunla ilgili her şeyden haberdardık.
92. Sonra yine bir yol tuttu.
93. Nihayet iki dağ arasına ulaştığında onların önünde, hemen hiçbir sözü anlamayan bir kavim buldu.
94. Dediler ki: Ey Zülkarneyn! Bu memlekette Ye'cûc ve Me'cûc bozgunculuk yapmaktadırlar. Bizimle onlar arasında bir sed yapman için sana bir vergi verelim mi?
95. Dedi ki: "Rabbimin beni içinde bulundurduğu nimet ve kudret daha hayırlıdır. Siz bana kuvvetinizle destek olun da, sizinle onlar arasına aşılmaz bir engel yapayım."
96. "Bana, demir kütleleri getirin." Nihayet dağın iki yanı arasını aynı seviyeye getirince (vadiyi doldurunca): "Üfleyin (körükleysin)!" dedi. Artık onu kor haline sokunca: "Getirin bana, üzerine bir miktar erimiş bakır dökeyim" dedi.
97. Bu sebeple onu ne aşmaya muktedir oldular ne de onu delebildiler.
98. Zülkarneyn: Bu, Rabbimden bir rahmettir. Fakat Rabbimin vâdi gelince, O, bunu yerle bir eder. Rabbimin vâdi haktır, dedi.
99. O gün (kıyamet gününde bakarsın ki) biz onları, birbirine çarparak çalkalanır bir halde bırakmışızdır; Sûr'a da üfürülmüş, böylece onları bütünüyle bir araya getirmişizdir.

Kur-an ı Kerim'de zikredilen özellikleri dikkate alınınca; Zülkarneyn'in kim olduğu ile ilgili en önemli üç görüşten ikisinin bu kriterlere uymadığı görülür;

Birinci görüşe göre Makedon Büyük İskender

İskender'in **müşrik ve putperest** bir şahıs olduğu ve hatta son dönemlerinde Hahamenişyan'a karşı zafer elde **edince tanrılık iddiasında bulunduğu** tarihçiler tarafından belirlenmiştir. Bu durum Kur-an'ı Kerim'de belirtilen Zülkarneyn'in kişiliği ile de çelişmektedir. H.İ. yüzyıldan başlayarak yorumcular ve Kur'an araştırmacıları ayetlerde adından söz edilen Zülkarneyn ve onun tarafından gerçekleştirilen eylemleri hesaba katarak, tarihte yaşayan krallar üzerinde durup, saptamalar yapmış olsalar da, İslamiyet'in çoğunluğu tarafından kabul gören bir düşünce ortaya koyamamışlardır. Bunun en önemli nedeni, ilk çağ alimlerinin az da olsa Roma ve Yunan etkisi altında bulunan İsrail düşüncesinin tesiriyle bu özelliği büyük olaylara imza atan Makedonya Kralı Büyük İskender'e yakıştırmalarından ileri gelmiştir.

İkinci görüşe göre Yemen Kralları;

Bir grup tarihçi Zülkarneyn'in Yemen padişahlarından biri olduğuna inanmaktadır. Bu görüşe göre, Zülkarneyn'in yaptığı set, meşhur Merb setidir.

Bu görüş de sorunludur; zira birincisi, Yemen'deki Merb seti, Kur-an ın Zülkarneyn'in seti hakkında belirttiği özelliklerin hiçbirine uymamaktadır. Zülkarneyn'in seti Kur-an'ın belirttiğine göre vahşi kavimlerin saldırılarını engellemek için yapılmıştır. Oysaki Merb seti genel malzemelerden ve suyu toplamak ve de sel taşmasını önlemek için inşa edilmiştir. İkincisi, Yemen'de Zülkarneyn olarak birkaç padişah meşhur olmasına rağmen onların mümin olup olmadıkları açıkça belli değildir!

06

Üçüncü görüşe göre; M.Ö. VI. yüzyılda yaşayan Persian krallarından Kyros (Farsça Keyhüsrev, İbranicesi Koreş) **Büyük Kuroş**: Kuroş, İranlıydı ve Hahameniş İran döneminde M.Ö altıncı yüzyılda yaşamıştır.

O, Zülkarneyn gibi ilahi bir şahsiyet edinebilme kabiliyet ve altyapısını taşımaktaydı. Bu arada Kuroş'un tevhide dayalı din ve kültürü, o dönem platosu ve batı ve doğu İranlılarda çok rastlanan tevhide dayalı asil İran dini ve tahrif edilmemiş **Mazda/Zerdüşt**'ün dinine uymasından dolayıdır.

Zülkarneyn'in Kuroş olduğuna dair tezi destekleyen argüman «Sana Zülkarneyn'den soruyorlar» diyerek başlanan ayet pasajının nuzül sebebidir. Peygamber'e Zülkarneyn'den söz etmesini isteyen Medineli Yahudilerdir.

Peki Yahudiler için Zülkarneyn'in önemi neydi ?

Sürgünü sona erdirecek Seçilmiş Kral, İlahi adaleti tescil edecek Kurtarıcı ! (MESİH)

- 1- **Babil Sürgününden Kurtarıcı Figür:** Yahudi tarihinde en kritik kırılma olan MÖ 586 Babil sürgünü, Cyrus'un MÖ 539'da Babil'i fethetmesiyle sona erdi. Kaynak: Ezra 1:1–4; 2. Tarihler 36:22–23.
- 2- YHWH'nin Seçilmiş Olarak Anılması: Tanah'ta, bir yabancı kralın ilk ve tek kez “YHWH'nin meshi / seçtiği” olarak anılması Cyrus'a özgüdür. Kaynak: Yeşaya 45:1 (İşaya).
- 3- **Yahudilerin Kudüs'e Dönüşünü Resmen Onaylaması:** Cyrus Fermanı ile Yahudilere memleketlerine dönme ve mabedi yeniden inşa etme izni verilmiştir. Kaynak: Ezra 1; Cyrus Cylinder (British Museum). İkinci Tapınağın İnşasına Hukuki Onay Yahudi geleneği, ikinci tapınağın yapılmasını doğrudan Cyrus'un “ilahi bir ilhamla” verdiği izne bağlar. Kaynak: Ezra 6:3–5.
- 4- **Yahudi Peygamberlik Geleneğinde İdeal Hükümdar Modeli:** Yeşaya 45'te Cyrus, Tanrı tarafından görevlendirilen adil ve merhametli kral arketipinin tarihsel karşılığı olarak sunulur. Bu nedenle daha sonraki dönemlerde “Tanrısal adaletin aracısı” olarak anılır.
- 5- DANYAL'ın Rüyasında **Sürgünü sona erdirecek Kral'ın müjdelenmesi.** Ve Daniel Kitabında O Dönemin Siyasi Bağlamının Parçası: Daniel'in sarayda bulunduğu dönem, Med-Pers dönemine denk gelir. Dolaylı olarak Cyrus'un düzenlediği siyasal yapıya atıf vardır. Kaynak: Daniel 6:28.
- 6- Yahudi Apokaliptik Düşüncesinde ‘Kurtarıcı Kral’ Şablonunu Etkilemesi: Cyrus'un sürgünü bitirmesi, ileride oluşacak olan “meshedilmiş kurtarıcı” (mashiach) umudunun tarihsel ilham kaynaklarından biri hâline gelmiştir.
- 7- Teolojik Yaklaşımda ‘Tarihe Müdahale Eden Tanrı’ Modeli: Yahudiler için Cyrus, tarihte Tanrı'nın planını gerçekleştirmek üzere kullandığı bir hükümdardır. Kaynak: Yeşaya 45:13. **(Danyal ya da Ezra'ya atfedilen tüm anlatıların İsrailoğullarının kötü giden talihine ve geleceğine şekil vermek üzere uydurulmuş hikayeler olma ihtimali de değerlendirilmelidir!)**

83. (Resûlüm!) Sana Zülkarneyn hakkında soru sorarlar. De ki: Size ondan bir hatıra okuyacağım.

84. Gerçekten biz onu yeryüzünde iktidar ve kudret sahibi kıldık, ona (muhtaç olduğu) her şey için bir sebep (bir vasıta ve yol) verdik.

85. O da bir yol tutup gitti.

86. Nihayet güneşin battığı yere varınca, onu kara bir balçıkta batar buldu. Onun yanında (orada) bir kavme rastladı. Bunun üzerine biz: Ey Zülkarneyn! Onlara ya azap edecek veya haklarında iyilik etme yolunu seçeceksin, dedik.

87. O, şöyle dedi: "Haksızlık eden cezalandıracağız; sonra o, Rabbine gönderilecek; sonra Allah da ona korkunç bir azap uygulayacak."

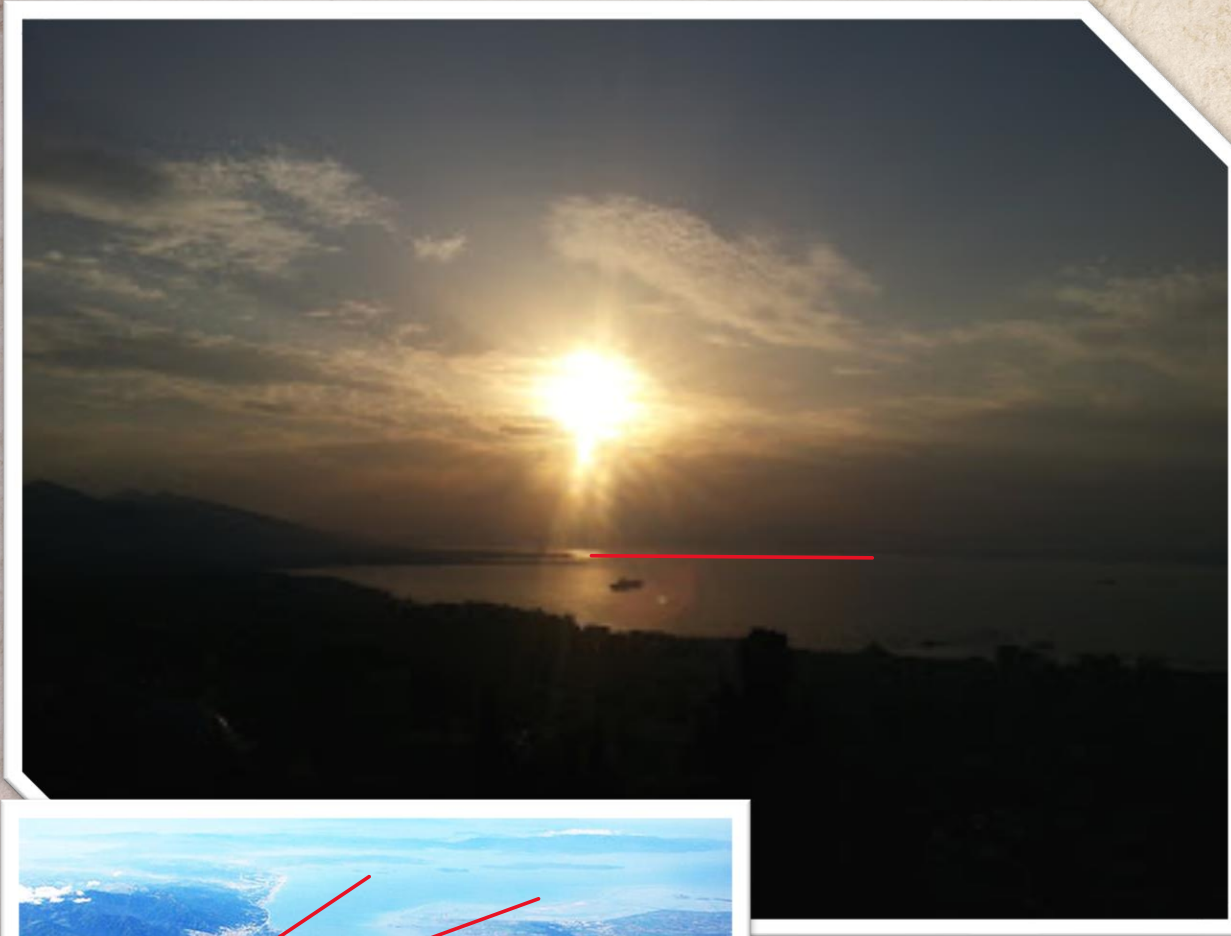
88. "İman edip de iyi davranan kimseye gelince, onun için de en güzel bir karşılık vardır. Ve buyruğumuzdan, ona kolay olanını söyleyeceğiz."

6. Yüzyıl Dünyasının siyasi en Batısı Lidya Krallığı ve bu dönemde Lidya–Pers İlişkilerinin Arka Planı: Geçmişte Kuroş'un büyük dedesi ve Lidya kralı arasında savaşlar yaşanmış, kısmen barış sağlanmıştı. Bu dönemlerde Lidya devleti altın madenciliği ve ticaretle zenginleşmiş, Krezüs'de dünyanın ilk temsili parasını (sikke) bastırarak o günkü dünyanın en güçlü ekonomik sistemini kurmuştu.

Kuroş–Krezüs Savaşı: Kuroş Krezüs'ü Salihli (Sardes) civarında yendi ve Lidya başkenti düştü. Kuroş'un orduları MÖ 546'da Lidya'yı yıkınca, Lidya'ya bağlı tüm sahil kentleri kısa bir direnç gösterecek de Pers hâkimiyetine geçmiştir. Smyrna/İyonya (İzmir) da böylece Pers İmparatorluğu hakimiyetine girdi.

İyon'ya da inanç ve kültür: Smyrna halkı tipik bir Yunan tanrılar panteonuna inanıyordu. Tapınaklar ve kült törenleri vardı; şehir yaşamı dini festival ve ritüellerle iç içeydi. Kuroş'un monoteist inancı ile taban tabana zıttı. Ancak, Perslerin ünlü politikası gereği inançlara karışılmadı ve yerel yöneticiler görevde bırakılarak vergiye bağlandı !

06

86 - (Batıya doğru giderek) günün birinde güneşin battığı yere vardı; (güneş) ona kopkoyu, bulanık bir suya dalyormuş gibi göründü. Ve orada (kötülüğün her çeşidine gömülüp gitmiş) bir kavme rastladı. Ona, "Sen ey Zulkarneyn!" dedik, ("Onlara) azap da edebilirsin, yüce gönüllü de davranabilirsin!"

Kadifekale'den Bakınca Güneş Nereden Batar?

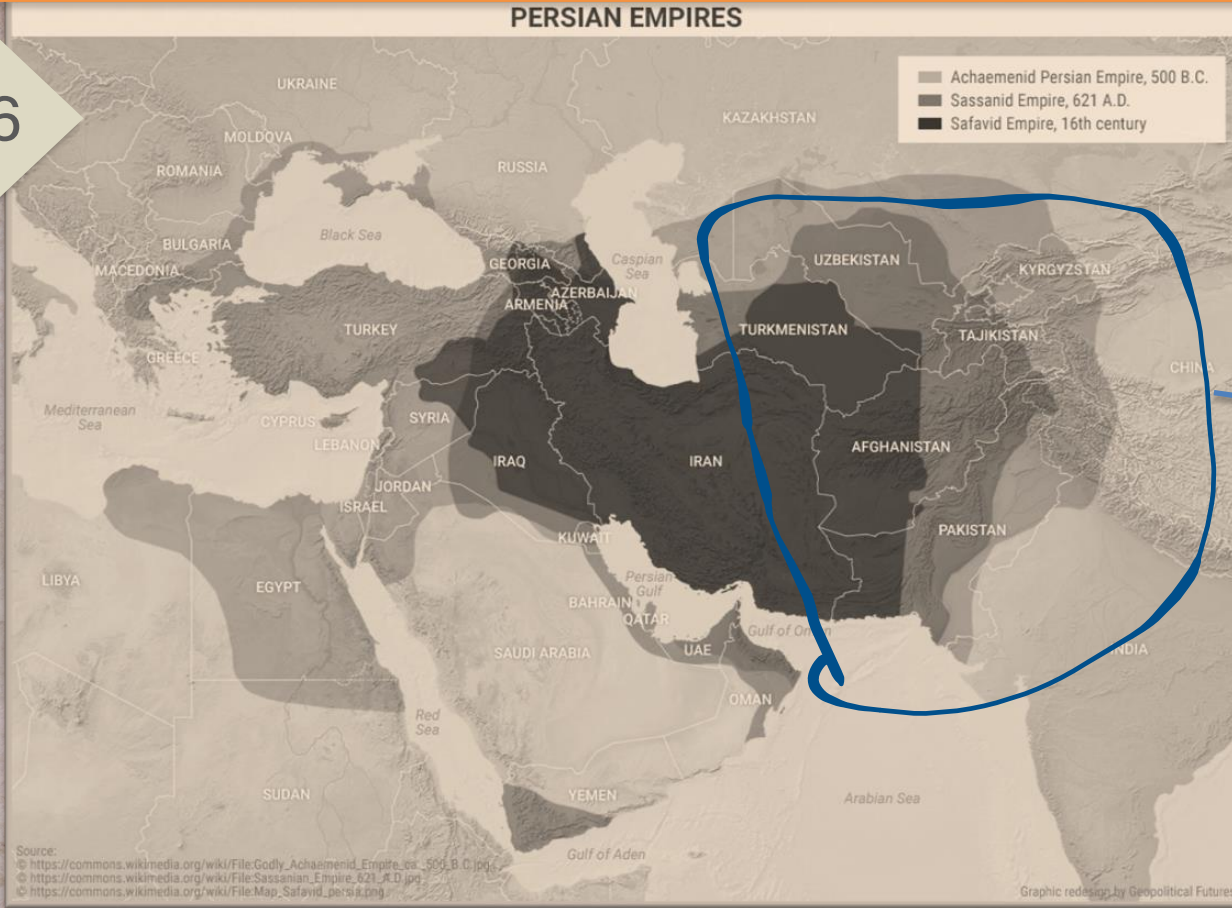
Güneşin batışı mevsime göre değişmekle birlikte Kadifekale'den her zaman İzmir Körfezi'nin üzerindedir.

Genel Konum: Yaz aylarında: Güneş İnciraltı – Narlıdere – Güzelbahçe hattına yakın, körfezin daha kuzeybatı ağzına doğru batar.

Kış aylarında: Güneş, Kadifekale'den bakıldığında Karşıyaka – Bostanlı yönünün biraz güneyine, yani körfez içlerine daha yakın bir noktaya doğru batar.

Ekinoks dönemlerinde: Yaklaşık olarak Karşıyaka – Çiğli – Mavişehir hattının üzerinden batar.

06

89. Sonra yine bir yol tuttu.
 90. Nihayet güneşin doğduğu yere ulaşınca, onu öyle bir kavim üzerine
 doğar buldu ki, onlar için güneşe karşı bir örtü yapmamıştık.
 91. İşte böylece onunla ilgili her şeyden haberdardık.

Kuroş'un doğuda ele geçirdiği en büyük bölgeler:

Açık arazide göçebe yaşayan kavimler. Güneşten korunmayan, çöl yaşamı süren dağınık ve göçebe toplumlar. Kuroş'un doğuya ilerleyişi ile birlikte yürüttüğü Satraplık sistemi ile bölgeye getirdiği Düzen, adalet ve kontrol altına alma teması.

Satraplık nedir ve Satrapların Görevleri nelerdir ?

Satrap:

Eyaletin vergisini toplar ve krala gönderirdi.

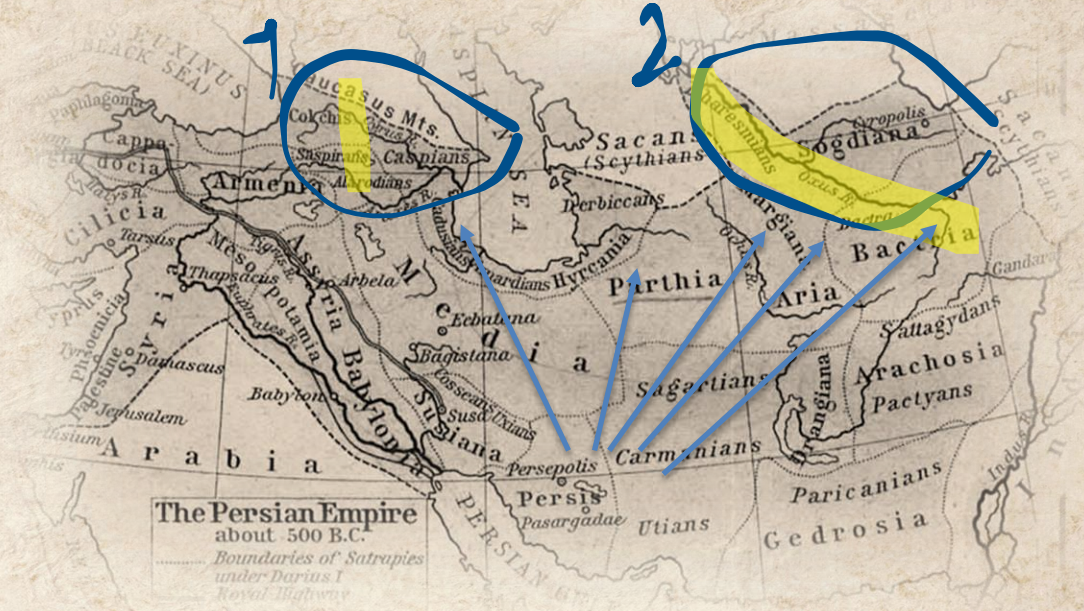
Asayiş saqlar, asker toplardı.

Yerel yasaları ve gelenekleri koruyarak bölgeyi yönetirdi.

Bazı satraplar kendi bölgelerinde yarı-bağımsız gibi davranıyordu, ama yine de krala bağlıydılar.

Med İmparatorluğu (İran'ın tamamı) **Part (Parthia)** **Hyrkania** (Gorgan – Mazandaran) **Drangiana** (Sistan – Belucistan) **Arachosia** (Güney Afganistan / Kandahar) **Margiana** (Merv – Türkmenistan) **Bactria** (Afganistan–Özbekistan–Tacikistan) **Saka bölgeleri** (Orta Asya'nın güney kuşağı)

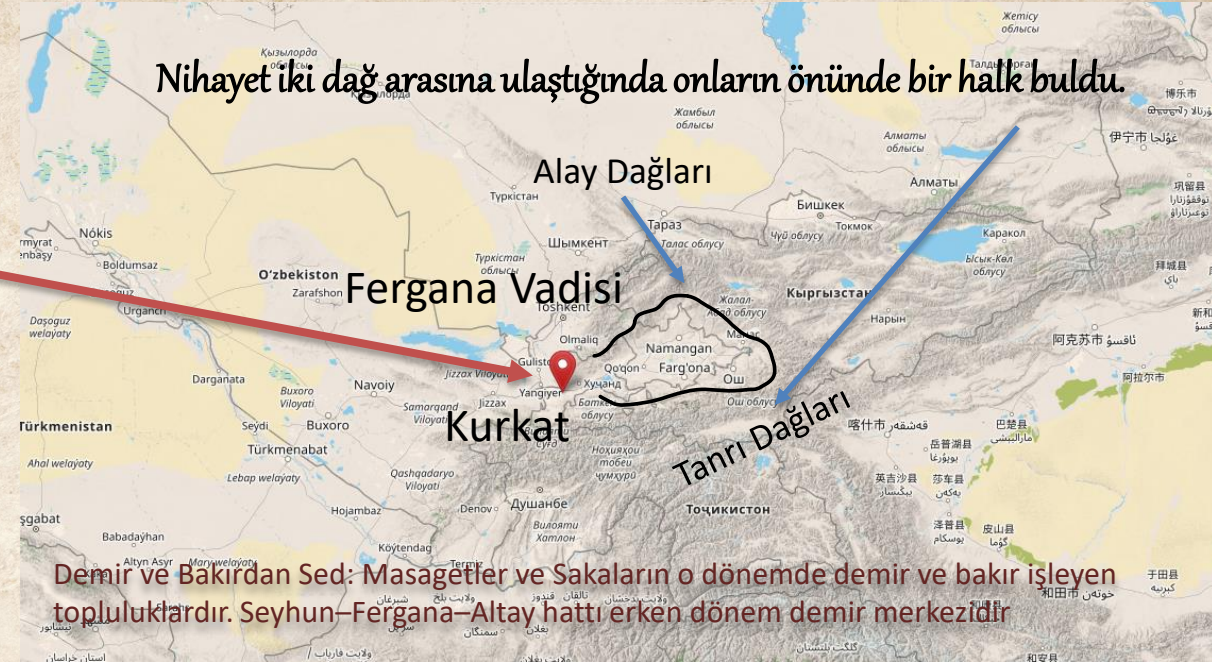
Bu fetihlerle Kuroş, Antik Çağ'ın en büyük doğu imparatorluğunu oluşturdu. Antik Dünyada Güneşin Doğduğu bölge doğuda BELH sınırı kabul ediliyordu !

Kuroş, batı ve Doğu seferlerinden sonra kuzeye yönelik çok yönlü seferler düzenlemiştir. Bunlar **Kafkasya, Hazar Denizi'nin kuzeyi** ve **Orta Asya bozkırları** üzerinde gerçekleşmiştir. Bu seferlerin asıl amacı iki tanedir: Pers İmparatorluğu'nu kuzeydeki göçebe akınlarından korumak Doğu – Batı ticaret yollarının kuzey hatlarını kontrol etmek.

1. Kuzey Seferi: İSKİTLER

Kafkasya Geçitlerinin Kontrolü: Kuroş, Derbent (Kafkas geçidi) ve Aras Havzası üzerinde de seferler düzenledi. Amaç, kuzeydeki göçebe savaşçılarınin Azerbaycan ve İran içlerine akın yapmasını engellemektir. Bu bölgelerde kaleler inşa edilip garnizonlar yerleştirildi. Gürcistan–Dağıstan hattındaki Dariel (Daryal) Geçidi ve Derbent'teki antik surlar, tarih boyunca kuzey bozkırlarından gelen akınları durdurmak için kullanılmıştır.

Bu, Kuroş'un en tartışmalı ve dramatik kuzey seferidir. En önemli bu iki seferde de kırsal kabile halkları üzerinde tahakküm kurmak isteyen **GÖÇEBE KOFEDERASYONLAR** olan **SAKA- İSKİTLER** Massagetler, Dahae, Saka Tigrahauda (Doğu İstkitler) ile savaşlar yapılmış, her iki bölgede de ileri seviye garnizonlar, kaleler ve ileri karakollar kurulmuştur. **Bu kalelerin en güçlüsü adını II. Kuroş'tan alan Cyropolis'tir.** A. Bingöl ve İ. Üngör, İskender'in Rüyası: Persler, Düşünce Dünyasında Türkiz, (2015). sy. 35, s. 31-84.

Bazı bilim insanları Cyropolis'i, Tacikistan'ın **K**ojand'ın güneybatısındaki modern Ura-Tyube bölgesiyle ilişkilendirmiş olsa da, daha kuzeyde, Siri Derya yakınlarındaki modern Kurkath bölgesi daha ikna edici görünüyor; hem ismin * Kuru(ş)-kaṣa'ya olan bariz benzerliği hem de kesin konumunun antik raporlara daha çok uyması nedeniyle. N. Negmatov, "Ushrushana v drevnosti i rannem srednevekov'e" (Antik ve erken Orta Çağ'da Oşrusana), Trudy Instituta istorii, arkheologii i étnografii AN Tadjikskoi SSR (Tacikistan SSR Bilimler Akademisi Tarih, Arkeoloji ve Etnografya Enstitüsü'nün Eserleri) 55, 1957, s. 17-20.

Tarihçi Arrianos'a göre, Makedonya Kralı Büyük İskender, Orta Asya'daki kabilelerle savaşırken bu kabilelerin sığındığı Cyropolis isimindeki şehri II. Kyros'un kurduğunu ve bu yüzden bu şehrin diğer şehirlerden daha sağlam bir surla çevrildiğini söylemiştir. **Bu güzergahın İPEK YOLU üzerinde olması bölgeyi çok daha önemli hale getirmektedir.**

Flavius Arrianos, İskender'in Seferi (Aleksandrou Anabasis), (Çev. Furkan Akderin), Alfa Yayınları, İstanbul 2005, IV. 2. 2-3. 1

Yec'üc ve Mec'üc kimler ?

Orta Asya bozkır kavimlerinin özellikleri:

- Çok kalabalık ve hareketli göçebe kabile federasyonları
- Tarım toplumlarına sürekli sınır baskınları
- Pers, Çin ve Mezopotamya kayıtlarında “akıncı” olarak geçerler
- Çin’de Hunlara karşı yapılan Büyük Duvar gibi setler yapılmıştı.

Ye'cüc ve Mec'üc'ün en güçlü tarihsel karşılığı: Orta Asya bozkır kavimleri (İskitler – Saka – Dahaeler – Massagetler).

Bu kavimler: Pers İmparatorluğu için gerçek bir tehdit idi, Kuroş'un son seferi bu bölgedeydi, hatta son kuzey seferinde ölmüştü.

Tüm bu bileşenler göze alındığında kuzey bölgesi tam Kur'an'daki “sed bölgesi” tarifine uygun gibi görünmektedir.

Yec'üc ve Mec'üc kimler ?

(a) İskit–Saka Toplulukları: MÖ 8.–3. yüzyıllarda Karadeniz'in kuzey bozkırlarından İran içlerine kadar inebilen Saka/İskit akıncıları, Pers (Ahameniş) ve Asur metinlerinde yıkıcı, sınır tanımaz savaşçı halklar olarak tasvir edilmiştir. Hızlı atlı birlikler, okçuluk ve yağma ekonomi modeli nedeniyle “durdurulamaz” görülmüşlerdir. Bu özellikler, Kitab-ı Mukaddes'teki Gog-Magog tasvirlerine benzer (Hezekiel 38–39).

(b) Kimmerler: MÖ 7. yüzyılda Anadolu'ya girip Lidya'yı bile zorlayan Kimmer istilaları, bölgede derin bir travma oluşturmuştur. Bu tehdit özellikle Yahudi ve Asur kaynaklarında “kuzeyden gelen kıyametvari kavimler” olarak yansımıştır.

(c) Massagetler / Sakaların doğu kolu. Pers kralı Kuroş'un (Cyrus) ölümüne yol açan sefer de Massagetlerle ilgilidir. Bu topluluk da kaynaklarda "medeniyet dışı, vahşi bozkır kavmi" olarak anılır. Bu nedenle tarihsel açıdan Yecüc–Mecüc bozkır kökenli savaşçı konfederasyonların mitolojik izdüşümü olarak yorumlanabilir.

Yec'üc ve Mec'üc Kavimleri Proto Türkler midir ?

HAYIR.

İskit–Saka Dünyası ve Ari–Türk ilişkisi (Özet Görüş)“Ari / Arya”, ırksal değil; Hint-İrani dil ve kültür grubunu ifade eden tarihsel bir kavramdır.

Andronovo kültürü (MÖ 2000–1500),
Hint-İrani halkların ortak çekirdeğini oluşturur.

Bu çekirdekten çıkan topluluklar iki kola ayrılmıştır:

Güneye inenler:

İran ve Hindistan'da Vedik Aryanlar ve İranî halklar

Kuzey bozkırda kalanlar:

İskit, Saka, Massaget, Dahae toplulukları,
Hindistan'a giden Ari göçlerinin kuzeyde kalan kardeş koludur.

Dilsel, dinsel ve onomastik veriler bu halkların İrani (Ari) kimliğini destekler.

Türk boyları ise MÖ 1. binyılın sonlarından itibaren bölgeye

Türkçe konuşan topluluklar olarak girmiştir.

Bölgeye hakimiyet ise Hunlar ile birlikte M.ö 3. yüzyıl ila M.S 1. Yüzyıl arasına tarihlenir. Bu dönemden sonra Ari kültürel kimliği geriler ve yerine Hun-Türk kimliği yükselmeye başlar. Sonuçta Orta Asya, İranî (Ari) tabaka + Türk tabaka senteziyle şekillenmiştir. ancak Türkler biyolojik ve kültürel sürekliliği 11. Kuroş döneminden çok sonraları devralmıştır.

İnsan toplulukları tarih boyunca kendilerine saldıran gerçek düşmanları, zamanla arketipsel bir “kıyamet tehdidi”ne dönüştürmüş; bu tehdidi Ye'cüc–Mec'üc benzeri evrensel mitik figürlerle sembolleştirmiştir. Bu figürler, hem toplumsal korkuların hem de umut edilen ilahi adaletin bir yansıması olarak tekrar tekrar ve yeniden üretilmiştir.

“Zülkarneyn kıssası da, farklı kültürlerde görülen ‘sınırları tehdit eden yıkıcı topluluk’ arketipinin İslami yorumlarından biri olarak, toplumların kendi varoluş korkularını ve adalet arayışını evrensel bir motif içinde yeniden anlamlandırır.”

Bu kez Zülkarneyn Muhammed'dir ve o artık Mekke sokaklarında dolaşmaktadır ! Onun karşısında duranlar tüm toplumlarda kötücül görünen olgularla eşleştirilmektedir.

İbrani (Yahudi) Kültürü – Gog ve Magog Hezekiel 38–39 ve Yahudi apokaliptik literatürde Gog ve Magog, dünyanın sonunda ortaya çıkacak büyük yıkıcı kavimler olarak tanımlanır; Kur'an'daki anlatıya en yakın paraleldir.

Hristiyan Kültürü – Apokalips / Vahiy 20 Gog ve Magog, Şeytan tarafından son savaş için serbest bırakılan devasa yıkıcı halklar olarak geçer; kıyamet öncesi toplu bozgunculuk anlatısı Kur'an'dakine doğrudan benzer.

Mezopotamya Mitolojisi – Kaos Halkları Asur ve Babil metinlerinde “kuzeyden gelen barbar kavimler” (Gimirrai, İskitler vb.) kaosun temsilcisi olarak tasvir edilir; “medeniyeti tehdit eden yıkıcı topluluk” teması Ye'cüc–Mec'üc'e benzer.

Pers (İran) Kültürü – Turanlı İstilacılar. Avesta ve Şehnâme'de, doğudan gelen yıkıcı göçer topluluklar “Ahrimanî güçler” şeklinde anlatılır; sınırların aşılması ve fesat çıkarmaları Kur'an kıssasıyla paraleldir.

Yunan-Roma Geleneği – Hyperboreal / Kafkas Kabileleri “Dünyanın sınırlarından gelen barbar kavimler” (Kimmerler, Sakalar, Massagetler) mitik bir tehdit olarak görülür; “uç bölgelerden gelen felaket halkı” motifi ortaktır.

Çin Kaynakları – Xiongnu ve Kaos Kavimleri Çin yıllıkları, kuzeydeki bozguncu toplulukları “düzen bozucu, saldırgan, sınır tanımaz halklar” olarak tanımlar; Çin Seddi'nin inşası anlatıları Kur'an'daki set temasına çok benzer.

Hint Mitolojisi – Kalki ve İlkel Barbar Kabileler. Kıyamet yaklaşırken ortaya çıkacak yıkıcı kabileler ve “adharma halkları” anlatıları, toplu fesat motifi açısından Kur'an'daki Ye'cüc–Mec'üc'e benzer bir işlev görür.

Türk-Mitolojik Geleneği – Erlik'e Bağlı Kaos Güçleri Altay ve Türk mitolojilerinde yeraltından çıkıp dünyayı bozacak “yıkıcı sürüler” ve kıyametvari halklar bulunur; düzeni bozan son saldırı temaları benzerlik taşır.

Slav Mitolojisi – Dev İstilacılar ve Son Çatışma. Doğu Avrupa folklorunda dünyanın sonunda kuzeyden gelecek yıkıcı boylar/ıblâs karakterleri anlatılır; özellikle “kuzeyden gelen felaket” inancı Kur'an paraleli olarak görülür.

Kafkas Mitolojisi – Sınır Ötesi Kaos Halkları. Nart destanlarında “dağların ötesinden inen barbar yıkıcı güçler” motifi vardır; setler, dağ geçitleri ve istilacı kavimler teması Kur'an'daki anlatıya benzer bir yapı sunar.

Zülkarneyn Kıssası aktüel gündemde ne anlatıyordu ?

- 1) **Kur'an, Yahudi hafızasında son derece olumlu bir figürü kullanarak kendi mesajının tarihsel sürekliliğini yeniden kurar.** Zülkarneyn/Kuroş, Yahudilerin Babil sürgününden kurtarıcısıdır. Ayrıca beklenen MESİH'dir ! Kur'an bu figürü kullanarak "Benim anlattığım şey yeni değil; önceki vahiylerin çizgisiyle uyumludur" mesajını verir. Böylece Hz. Muhammed'in mesajı Yahudi iç geleneğine bağlanarak meşrulaştırılır. **Artık Muhammed Mekke sokaklarında dolaşan Zülkarneyn'dir .**
- 2) **Yahudi ve Mekke müşriklerinin "Peygamberlik bizim kontrolümüzde değil" mesajını anlamaları amaçlanır.** Zülkarneyn, Arapların değil, başka bir halkın kralıdır. İlahi gücün bir kavimle sınırlı olmadığını, Allah'ın dilediğini desteklediğini gösterir. Böylece Kureyş'in "eğer bir peygamber gelecekse bizden gelmeliydi" anlayışı kırılır. Bunun yanı sıra Yahudi risalet geleneği tekeli de kırılır..
- 3) **Güç ve iktidar kavramının ahlaki çerçeveye oturtulması hedeflenir. Mekke Müşriklerine göz dağı ve uyarı !** Zülkarneyn'in her sefer sonunda aldığı kararlar adalet eksenindedir. Kur'an açıkça şunu öğretir: "İktidar, zulmü meşrulaştıran değil, zulmü ortadan kaldıran bir araçtır. "Bu, erken dönem Müslüman toplumunun gelecekteki devlet anlayışına yön verir.
- 4) **Müslümanlara henüz güçsüz oldukları dönemde müjdeli bir "gelecek vizyonu" sunulur. Zülkarneyn örneği, güçsüz Müslümanlara moral veren bir tarihsel arketiptir.** "Adaletle yürüdüğünüz sürece Allah sizi de destekleyecektir" mesajı taşır. Bu, hicret ve Medine döneminin siyasi-askerî gelişmelerine psikolojik hazırlık sağlar.
- 5) **"Set" anlatısı, insan gücünün sınırları ve ilahi düzenin üstünlüğünü hatırlatır. Yecüc-Mecüc tehdidi tamamen yok edilmez; sadece ertelenir. Bu isimler DEĞİŞKENDİR:** Bu, tarihteki hiçbir gücün mutlak olmadığını öğretir. Zülkarneyn gibi güçlü bir figür bile kaderin yasalarına tabidir.

Soru - Cevap

Ahmet TOPKAYA

ahmettopkaya.com

ahmet@bilgitim.com